Број 76 У Новом Саду, у четвртак 9 22 априла 1909. Година XLIV.

»Застава« излази сваки дан двапут, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пот. а за три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се 12 пот од једне врсте сваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Ј. Чавића. Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 22

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. Јутарњи лист. ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Шта је ново!

LXV.

Од кад нас траје и од кад памтимо: Ништа није за тако кратко време толико унапредило српску ствар као „велеиздајничка“ парница у Загребу. И баш они који су хтели да нас понизе, уздигли су нас. Баш ови, који су хтели да нас потавне, озарили су нас. Ова је парница разгонила и ону тајанствену сумњу око нас, као што разгони вихор — маглу.

Оптужени Срби бранили су себе и српску ствар без страха и зебње. Оптужба напада без повода и без разлога све оно, што је Србину мило и драго. И име и писмо па и светиње његове. И народ наш прати нетренимице ток те парнице. И ко није сасвим слеп, сад је прогледао! И ко није сасвим глув, сад је чуо. И ко је хтео да поклекне, стоји право — А ко је већ био поклекао, сад се дигао. Ко је био малаксао добио је нове снаге. Ко је био чврст, сад је стена. И кога су били збунили, те није знао да ли је само Србин, или је Србо-Хрват или „Хрвато Србин,“ сад зна и уверили су га, да је само Србин и да му не остаје друго него или да буде Србин или да буде Хрват. И зна, да нас може извести на чистину само отворено братство, а не магловито неразумљиво име: Србо-Хрват и „Хрвато Србин.“

* * *

У читавом току ове парнице избила је само једна немила ствар. (Нећу да кажем „немила појава“ јер кад данас каже човек „појава“ у Хрватској и Славонији одмах се смеју.) А ова је ствар и сувише озбиљна и није за смеј.

Када су радикалне оптуженике наваљали на танак лед, они нису наилазили Њима су говорили: — Па ако нисте ви и ваша странка, онда су то радили други. Радикали су одговарали: — Ја сам уверен да то нико није радио, да томе није крива ни једна странка. То непостоји. Морам истаћи да су се у том правцу бранили и оптуженици из самосталне странке. Али је било изузетка.

Како то и зашто то, да је дан самосталац пита на расправи: „А зашто није затворен и поп Јоца Јовановић?

А кад су први пут прочитали оптужницу оптуженицима, онда је бранилац самосталаца др. Душан Поповић питао ово:

— Је ли затворен др Жарко Миладиновић?

— Није!

— А тече ли против њега истрага?

— До сад не!

Др. Душан Поповић се поклонио и рече: — Хвала! То сам само хтео да знам.

Овде и не спомињем, да је онај бедни „Покрет“ рођени брат самосталне странке, стално истицао, да треба манути самосталну странку на миру, а управ пограбити радикале.

Може бити да је Бачићу измакла она реч из непажње. Може бити да он није онако мислио како је испало. Може бити да је и др Душан Поповић хтео само мало да засветли па му се угасила жигица. И онда је добро. Али ако мисле, да и тамо намерно опале коју на радикале, што се за бога не претрпе. Та само док ово прође, биће и сувише прилике за међусобну борбу. Изволте сад још мало на другу страну, а очајна борба против радикала никад вам не гине.

Немири у Турској

Док ове редове пишемо, дотле је већ младотурска војска по свој прилици, ушла у Цариград. Још у среду цео други и трећи корпус био је пред Цариградом. Удешен је цео план. Војска та има да продире у три правца. Десно крило посешће Стамбул, лево крило висове око Бера, а центрум ће продрети у Цариград, да на улицама одржи ред и мир. Држи се да ни султан ни побуњена војска не мисле ни на какав озбиљнији отпор.

Цариградски листови који су изишли у среду у вече, поздрављају долазак младотурске војске као избавиоца. Опомињу грађанство да буде мирно, јер се иначе лако могу умешати стране државе, а у том случају дошла би у опасност и турска народна власт. По улицама се деле објаве са натписима. „Добре вести! Спасени смо!“

Судећи по свима скоро вестима судбина султана Абдул Хамида већ је запечаћена. У среду је била седница турског министарства, која се бавила једино тиме да састави фетву (акт) о свргнућу султана Абдул Хамида. Пошто се по корану султан може свргнути само у случају умне оболелости, то је министарски савет решио, да прогласи султана Абдул Хамида неурачунљивим, а то да докаже и са његовим последњим држањем, кад је погазио заклетву, изазвао побуну и дао поубијати многе младотурске официре. У том случају султан ће бити доживотан заробљеник у једној од својих многих палата. У Беч су стигле вести, да је султан Абдул Хамид већ под строгим надзором и стражом и да је већ заробљеник Младотурака.

Бан Раух о велеиздајничком процесу.

Приликом свога последњег боравка у Бечу, разговарао се бан Раух са дописником бечког „Цајта“ о загребачкој парници због велеиздаје

„Цајтов“ дописник питао је бана Рауха о три ствари: Јесу ли истинити гласови о аболицији велеиздајничког процеса? Да ли је истина да се с оптуженицима нечовечно и недостојно поступа? И да ли је познато у Загребу, да је ово писмено, што лежи у министарству спољашњих послова и на основу кога је оптужба подигнута, просто измишљено.

На питање о аболицији парнице одговорио је бан Раух, да она обично долази у времену пре поступка пред редовним судом. Она додуше може услед дити и иза обелодањене оптужнице државног одветништва. Али му се чини да је незапамћено и недопустиво, да влада предлаже краљу аболицију, кад једанпут отпочне главна расправа.

Акција у том смислу с његове стране било би лично мешање у судске ствари, а он се од тога чувао до сада. А била би тиме оптуженицима одузета могућност, да своју невиност докажу.

После свршеног процеса, односно после правомоћности осуде, долази највише владарево право помиловања. По судбеној пракси и ту је у првом реду редовни суд позван, да предложи краљу помиловање.

Бан Раух пориче, да се с оптуженицима поступа нечовечно и недостојно. Сенат и претседник сената били су испочетка врло обазриви према оптуженицима. И тек када су у судници отпочеле бурне сцене, ударио је и сенат у оштрије жице.

Не зна ни за каква писмена, која се налазе овде или онде, јер парница због велеиздаје уследила је искључиво на потицај „хрватског“ државног одветништва, и на основу скупљеног материјала, хрватских истражних судија.

По овоме разговору бана Рауха парница због велеиздаје наставиће се под истим знацима и у истом смеру и даље. Бан Раух ће се и даље „уздржавати“ од личног мешања у судске ствари и само ће покат кад позвати претседника сената заједно с Акуртијем и Јозефом Франком на разговор, у коме се, наравно, не ће ни споменути велеиздајнички процес.

Изгледа, да су врло јадна она писмена, која се налазе у Настића, у Фридјунга и другова у Бечу, кад бан Раух мора до сада толико цењен и уважен материјал — да напусти. И да сведе основу оптужнице против Срба на недотупавне изводе Акуртијеве и на „чује се —, говори се — материјал“ истражних судија

Врло је смешно и јадно порицање бана Рауха, да се са оптуженицима не поступа нечовечно и недостојно Недавно је описана у листовима тамница загребачког судбеног стола. Тај се опис прилично приближава описима најстрашнијих тамница. У такој тамници проборавили су оптужници преко осам месеци А поступало се с њима у тамници поступком, који се може пуним правом назвати нечовечним. У самој судници је исто тако. Тамо је пала претња, да ће оптуженици добро запамтити Ускрс. Шиканирања и вређања Акуртијева дотерала су дотле, да му данас ниједан оптуженик не ће да одговара. Зато Акурти и његов заменик Стожир обилазе самице, одузимају оптуженицима дуван, папир, оловке и свеће.

Само бан Раух може овакав поступак назвати оштријом мером, а иначе се он назива просто и јасно нечовечним и недостојним поступањем.

Парница због велеиздаје.

Расправа од уторника, 7. (20.) априла.

Преслушава се четрдесет шести окривљеник Данило Подунавац, капелан у Пакрацу. Оптужницу није разумео. Није био никакав великосрпски пропагатор. У Пакрацу постоји српска школа већ од године 1751., а оптужница тврди, да Српство постоји тек од неколико година и обећује њега и његове другове ради ширења Српства.

Претседник му вели, да су сведоци исказали, како је он обилазио народ.

Оптужени вели на то, да је члан српске народне цркве и њезин свештеник и да му је дужност да обилази свој народ И тешко би му било, кад би га народ оптужио, да не чини тако.

Побија исказе сведока и каже, да се исти ти сведоци год. 1906. љубили с њим под оним истим српским барјаком, кога су после оптужили заједно с државним одветником.

Претседник пита, је ли истина, да га у народу зову „српским Гапоном“.

Оптужени одговара, да га тако зову његови најбољи пријатељи из шале, а не зато, што је бајаги некакав великосрпски пропагатор. Не зна за химну краља Петра, него само за Милетићеву песму: „Орао кликће“. Не зна ништа за ширење слике краља Петра, нити ју је он имао и пита зашто није та слика донешена пред суд, ако је код њега нађена.

Заменик државног одветника Стожир: Како да је нађемо, кад сте је сакрили.

Оптужени: Тако ви можете сумњати, штогод хоћете.

Затим приповеда како је истражни судија Кошутић рекао у Пакрацу приликом истраге, да ће истрага бити готова, чим се преслуша један факин као сведок.

Претседник пита за кога је то рекао и пред ким је то рекао. Прети му, да ће бити кажњен, ако не каже. И доноси закључак сената, да се оптужени Подунавац кажњава са 24 сата затвора у мрачној соби с постом.

Осим тога кажњен је и бранитељ др. Медаковић са 200 круна глобе ради тога, што је протестирао претње претседникове, да ће оптужени бити кажњен, ако не каже, пред ким је то реко Кошутић и за кога је рекао.

Оптужени Подунавац каже после тога, да је Кошутић назвао факином дра Матијевића и то пред судцем Раићем. Каже, да је краља популаризирао највећма сам Кошутић. Али је говорио о њему тако ружно како се никад не говори о страним владарима.

Слушао је, како свирају и певају шабачки Цигани у Пакрацу. Држи да није тиме учинио велеиздају. А ако је он учинио учинили су је и Акурти и Кошутић, јер су и они слушали Цигане.

Повереница

срп. нар. радикалној стринци.

Оросламош Наша црквена општина оросламошка одржала је редовну скупштинску седницу 31. марта (13. априла) о. г., на којој је црквени одбор предложио, да се и наша црквена општина придружи осталим српским православним црквеним општинама, у погледу давања повереница нашој народној радикалној странци и њеним посланицима на српском народном црквеном сабору. — Црквена скупштина је једногласно примила и усвојила предлог црквеног одбора и са радошћу и одушевљењем изражава своје највеће поверење српској народној радикалној странци и њеним посланицима на српском народном црквеном сабору у Сремским Карловцима. Из дубине душе и свег срца кличемо: Да живи наша српска народна радикална странка и њени посланици на народном црквеном сабору, који су знали онако мудро и вешто и мушки водити досадању одлучну борбу за цркву, школу и народ српски! Хиљадили се овакви синови српски!

Неколико грађана.

Далматински адвокати бранитељима оптужених Срба.

Деведесет и осам адвоката и адвокатских конципијената из Далмације послало је бранитељима оптужених Срба у Загребу једно писмо на руке дра Хинковића. У писму се каже, да сви потписани адвокати и адвокатски заступници без разлике странака изражавају бранитељима оптужених Срба своје потпуно признање и сталешку солидарност на њиховом мушком и достојном раду и поступању. Жале, што ради законских запрека не могу да се и они активно придруже бранитељима оптужених Срба. Они не само да негодују, него се грозе од незаконитог и нечовечног поступања са оптуженицима на расправи, а исто тако се грозе од поступка свих службених органа и у предистрази и у тамници.

Изражују бранитељима оптужених Срба своје пуно поверење и симпатије и жале, што су у овој уметно створеној и тенденциозној парници изложени највећим прогонствима од оне стране, од које би морали имати потпуну заштиту.

Писмо су потписали скоро сви адвокати и адвокатски кандидати из Далмације Срби, Хрвати и Талијани.

А накнадно је послало још девет адвоката и адвокатских кандидата телеграм, којим изражују своју узајамност са осталим адвокатима из Далмације.

Позвани сведоци.

Пошто се приближује крају преслушање оптужених Срба у парници због велеиздаје, на реду је преслушање сведока државног одветника. Сведоци из вргомостског котара позвани су за петак.

Просјак — милионер.

Неки американска скитница, који се више година скитао по америчким Сједињеним Државама као просјак, наследио је недавно велики иметак Иметак је вредио неколико милиона круна, а наследио га је од матере, за коју је мислио да је већ одавно умрла. Скитници није било ни на крај памети, да употреби ово наследство, како би се друштвено подигао Него је употребио новце за то, да своје некадашње пријатеље и другове окупи око себе и да их царски угости У једном од најлепших хотела вечеравало је његово друштво сваки дан Столови су били раскошно покривени, пред сваким послужавником стајао је букет најфинијих ружа, келнери су морали у фраковима дворити своје госте. Само су гости долазили и седали за сто у својим старим, подераним одећама, оним истим, у којима су по сокацима просили и возили се на „даља путовања“ под вагонима теретнога воза. — Али срећа просјака милионера није дуго потрајала. Умро је за четврт године иза неследства и то ради прекомерног пића.

Удавио оца.

Ратар Шандор Балог из Великог Кароља већ од дужа времена живи рђаво са својим сином, Андрашом, који је откако је постао пунолетан непрестано гонио оца, да му даде део имања, што му припада. Старац то није хтео и бездушни син одлучи, да убије оца, само да би дошао до иметка. Своју паклену намеру је и остварио пре три дана Пред вече се скрио у шталу, где му је отац обично спавао. Сачека, да му отац легне и заспи, а затим га почне давити. У сну изненађени отац надчовечном се снагом бранио од звера сина, али притешњен уз јасле није могао да се отме. Зверски син видећи то, начини од ужета омчу и с правом зверском насладом давио је оца, док овај није издануо. Затим, да би скинуо са себе сумњу, обеси леш очев о греду. Убиство опази сутра из јутра мати убичина. Одмах пријави то опћинском поглаварству. Чим се у селу пронео глас о догађају, одмах је пала сумња на несретника сина Андраша. Убица је најпре порицао, али је после признао све и не види се на њему ни трага кајању

Време.

Према телеграфском извештају од 8 априла, може се очекивати хладно на истоку местимично киша.

Брзојави „Застави“.

Стигли 8 априла

Парница због велеиздаје.

(Телефонски извештај нарочитог извештача „Заставе“)

Загреб, 8. априла.

Данас се преслушавани оптужени. Подунавац, Јагнић и Зукановић и Вуксан. Стављају им се питања о односу самосталне странке, о слици краља Петра, о застави, ћирилици, „Српском Колу“ и т. д. — Оптуженици побијају истинитост исказа сведока

Кад је Зукановић почео износити, шта је истражни судија Кошутић рекао за краља Петра, претседник му забрањује да даље говори.

Оптужени Вуксан изнаша, да оптужнице на пет места тврди оно, што се не слаже с исказима сведока.

Бранилац др. Медаковић предлаже, да се то записнички констатује, суд то одбија.

Питање банке.

Беч. Преговори између обе владе трајали су до 12 сати. Стерењи је изјавио новинарима, да је предмет саветовања између обе владе био картелна банка. Стварно расправљање о картелној банци данас је закључено. Аустријска влада тек ће сутра дати угарској влади коначан одговор. Зато ће се сутра обе владе поново састати.

Беч. Министар Андраши се пре подне дуго саветовао са Апоњијем. Сутра ће бити примљен од краља, а затим ће се са министром Векерлом вратити у Будимпешту. Кошут и Апоњи остаће у Бечу, да сачекају да иду у аудијенцију.

Догађаји у Турској.

Цариград Дворјани Јилдиса завели су испочетка султана. По налогу Порте долазе младотурске чете у престоницу да успоставе мир. Кад је Тефик паша отишао у палату да да оставку, султан је тад провидио све, јако се запрепастио и добио грчеве. Затим се повукао и никога није пуштао к себи. Отуда су се пронели гласови, да је побегао.

Одговорни уредник
Константин Брадваровић.

Планински крем.

Ново и најбоље средство, **без отровних састојака**. за мушке и женске **Чисти кожу, одржава свежину лица и снажи вид**.

Продајем у мојој радњи по **1 круну 20 потурл тегла.**

Васа Лукић
Вршац Јелисаветин трг, број 11.
469 1–25

ДВА СТАЛНА МОМКА
потребујем за моју
Кројачку радњу
свештеничког одела.

Ступање одмах. Првенство имају они, који су већ радили у таковим радњама

У Новом Саду, 6. (19) априла 1909.

487 1–6 **Стева Писаревић**
кројач свештеничког одела.

ТРЕБАМ ЈЕДНОГ
БЕРБЕРСКОГ ПОМОЋНИКА
који може одма ступити. Плата добра.

Јосип Нађ
444 3–4 бријач и васуљар, Земун

ГУМЕ

за олтовање (каламљење) винове лозе у зелек праве американске у дугачким видлама и исечене широке најбољег квалитета, тако исто и гумиплатне пљоснате и испупчене и све друге величине гумене платнице и шлаухове за прскалице (шприцеве) најбоље и најјефтиније једино се код мене може добити Мустре шаљем на захтевање сваком с плаћеном поштарином. Тако исто имам **ОРАЈА** ердељски врло леп еспап по 100 кила 40 круна.

МИТА Ђ ПАЛИЋ
415 4–10 мешовите робе трговина код „Златне Ђупе“ у Панчеву Телефон 214

КРОМПИРА
рока, рана, плава и бела, **лука и арпацика** пуди вагонима најјефтиније 18 15

Александар А. Мудрок
Митровица (Срем)

ЛОЗЕ
Има на продају лепе и добре
ЛОЗЕ
каламљене ластаром, и са жилама.

Иста лоза доноша род већ у **другој и трећој** години, као друга у петој години

Садити се може од **10. априла** ове године

Ко би лозе устребао, нека изволи доћи код

Косте Апостоловића
фурунџију до мађистрата
471 2 2 **Панчево**

Најбољих штофова
за мушка и дечија одела и иберцијере добија се поред других ствари спадајући у мануфактурну струку, а са ценама строго солидним и умереним у
новоотвореној мануфактурној трговини
РАДЕ ПЕТРОВИЋА 296 1–30
код Парожана
у Новом Саду Кошут Лајош (главна) улица бр. 16.
бивши локал Маркуша шеширџије. Поред гостионе Малдавер.
Побринуо сам се за доброг и јефтиног кројача.
На стовариштu имам сав кројачки прибор (Zugehör)

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду